

nagy súlyt helyezett a rendszertanra, továbbá, ami még ennél is fontosabb, az összefüggésekben, illetve a rendszer(ek)ben való gondolkodásra. No meg a gyakorlati dolgokra, amit a diplomamunkám témája is igazolhat. Az oklevelemhez csatolt bizonyítványban olvasható a címe: Odonata. Magyarul azt jelenti, szitakötők. Ő javasolta. Egy évig kellett gyűjtenem e gyors röptű, legősibb eredetű rovarokat kora tavasztól késő ősziig Muzsla határának vizes, vizenyős területein. S közben persze megfigyeléseket végeztem, feljegyzéseket készítettem. Aki akkor látott engem a falu lakói közül, rovarhálóval a kezemben, nedves réteken, kanálisok szélében tapicskolni, azt vélhette, flúgos lettem. Egyik idős bácsi egyszer meg is szólított: „Tanító úr, itt hiába akar halat fogni, inkább menjen a Felső tóra, abba, ha belemeríti a szákját, rögtön megtelik ponttyal. Csak vigyázzon, el ne csípjék!” Gondolta, ha már rabszikkodni támadt kedvem, lopkodjak oda az állami haltenyésztéshez.

Az előbb említett botanikai vizsgámon jelen volt egy számomra ismeretlen úr is, mint később kiderült, tanárom egyik kollégája a mezőgazdasági főiskoláról. A nevét nem jegyeztem meg, csak annyit tudtam meg róla, hogy híres entomológus, aki egész életén át a hártvászárnyúakkal foglalkozott. Hallván tanárom dicsérő szavait, kissé közönyösen megjegyezte: „Szóval a kolléga biológusnak készül.” Mire én: „Nem, dehog, én biológiát tanító pedagógus szeretnék lenni.” Kicsit elgondolkodott, aztán azt mondta: „Nagyon helyes. Mert jegyezze meg barátom, e két szakterület teljesen eltér egymástól.”

Ezt bizony jó lett volna, ha az akkori és az utánuk regnáló illetékesek is (meg)hallják, mert szerintem a tanítók, tanárok képzését akkor rontották el megbocsáthatatlan felelőtlenséggel, amikor a főiskolákat válogatás nélkül egyetemmé nyilvánították. Ráadásul a nevelélméletet, ha úgy tetszik, a pedagógusok szakmai felkészítését összemosták a bölcsészettannal, s lett belőlük nem éppen jól sikerült – amolyan se hús, se hal – képzés, miáltal a kutatómunka fontossága fölébe kerekedett az emberneveléssel járó feladatok megtanításának.

Ezt a megjegyzést ne vegye tőlem rossznéven senki, hiszen ez csak egy vén, egykori iskolamesternek a morfondírozása.

Petres Csizmadia Gabriella

Beszélgetés a Tannyelvválasztási útikalauzról

Rendhagyó nyitánnyal indul a *Négyszemközt* rovat – beszélgetőpartnereim, Vančo Ildikó és Kozmács István ezúttal nem a saját életútjukról, hanem egy készülő tájékoztató füzetéről, a *Tannyelvválasztási útikalauz* című kiadványról mesélnek. A megjelenés előtt álló brosúra a tannyelvválasztással kapcsolatban kialakult mítoszokat és tabukat kívánja (ismételten) ledönteni.

■ Milyen céllal készült a tannyelvválasztási útikalauz?

■ Minden évben tanúi vagyunk annak, hogy sok magyar anyanyelvű vagy dominánsan magyarul beszélő gyermeket a szülei nem anyanyelvének megfelelő iskolába íratnak. Sokan nem is sejtik: a legjobb szándékuk ellenére sem biztos, hogy jól tesznek ezzel gyermeküknek. Az egyetemi órákon ezzel a problémával foglalkozva a hallgatók sokszor meglepve hallják, hogy a tudomány, ezen belül pl. a szociolingvisztika nem érzelmi oldaláról közelíti meg ezt a témát, hanem kutatásokon alapuló tények segítségével világítja meg azt a helyzetet, hogy mit történik a nyelvvel és identitással akkor, ha nem anyanyelvű iskolába jár a gyerek. A végső lökést az egyik hallgatónk kérdése adta meg, mikor az egyik órán a következő kérdés hangzott el: „De tanárnő, miért nem mondják ezt el mindenkinek?” Ekkor döntöttük el, hogy készítünk egy közérthető, tömör tájékoztatót a tannyelvválasztás következményeiről és hatásairól, hiszen a tannyelvválasztás problémája a mi szlovákiai magyar közösségünket nagymértékben érinti. A felvidéki magyar közösséget érintő százezres nagyságrendű fogyás az elmúlt 20 évben, valamint az a tény, hogy a magyar

nemzetiségű gyermekek több mint 22%-a szlovák tanítási nyelvű iskolába jár, szükségessé teszi, hogy minél több szülő, pedagógust minden lehetséges fórumon megszólítsunk. Célunk, hogy olyan tudományosan megalapozott érvrendszerrel ismertessük meg a szlovákiai magyar közösség minél több tagját, amely segítséget jelenthet a megfelelő döntéshez. Az elkészült füzet kérdés-felelet formájában próbál segítséget adni a tannyelvválasztás előtt álló szülők döntésének meghozatalához.

■ Kik az ötletgazdái a tájékoztatónak?

■ A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-Európai Tanulmányok Kara Magyar Nyelv és Irodalomtudományi Intézetének munkatársai készítették az útmutatót. A Magyar Tudományos Akadémia támogatásával 2009-ben négy határon túli kisebbség (Kárpátalja, Szlovénia, Burgenland és Horvátország) számára füzet formájában készült és megjelent már egy magyar nemzetiségű szülőknek íródott útmutató *Tannyelvválasztás a kisebbségi régiókban* címmel, de Szlovákiában nem került kiadásra hasonló tájékoztató. Azonban míg ezek a füzetek inkább a szakmának szánt tudományos munkák, a *Tannyelvválasztási útikalauz* mindenki számára közérthető, a nem nyelvészettel foglalkozó „laikusok” számára írt füzet.

■ Hol jelenik meg a kiadvány?

■ A Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanács, a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-Európai Tanulmányok Kara és a Fórum Kisebbségkutató Intézet közös kiadványaként szeretnénk megjelentetni a füzetet. Eredeti tervünk szerint az Új

Szó napilap, valamint a Vasárnap és a Szabad Újság hetilapok segítségével került volna terjesztésre, hasonlóképpen, mint a Fórum Intézet korábban megjelent *Nyelvi jogok Szlovákiában – Anyanyelvhasználati útmutató* című kiadványa is. Ezenkívül az útmutató minden szlovákiai magyar hírportálon, a Fórum Kisebbségkutató Intézet, a SZMAT, a Nyitrai Közép-európai Tanulmányok Kara és a Selye Egyetem honlapján is megjelenne.

Sajnos, annak ellenére, hogy csak a nyomdaköltséget próbáltuk megpályázni, egyelőre nem sikerült előteremteni az ehhez szükséges teljes összeget. Ezért döntöttünk első lépésben egy rövidített változat kisebb példányszámú kiadása mellett.

■ Ki a tájékoztató célcsoportja?

■ Alapvetően a tannyelv választás előtt álló szülők. Az útmutató jelenlegi változata (több megvalósulása is lehet) azonban a pedagógusoknak és mindenkinek szól, akit érdekel, hogy dióhéjban mit mond a tannyelv választásról a tudomány. Olyan ismereteket tartalmaz, amelyekkel a választás előtt álló szülők meggyőzhetőek az anyanyelvi iskola, jelen esetben a magyar tannyelvű iskola választásáról.

■ **Mi lehet az oka annak, hogy a kisebbségi helyzetben élők bizonyos része a többségi nyelven zajló oktatási intézményeket választja? Hogyan segít informálni a tannyelv választási útikalauz ennek a mítosznak a téveségéről?**

■ Valószínűleg az, hogy a szülők az iskola hatását az államnyelv elsajátítására szűkítik, megfélemlítve arról, hogy az iskola minden esetben komplex ismereteket, kultúrát, identitást is közvetít. A legjobbat akarják gyermeküknek, annak szlovákiai érvényesülését tartják a legfontosabb érvnek döntésük meghozatalakor, szemük előtt csupán az államnyelv minél jobb elsajátítása lebeg. Nem gondolják végig, hogy az általános tudás ezáltal kisebb mértékben juthat el a gyermekekhez, hiszen egyáltalán nem biztos, hogy az államnyelv tudása ugyanolyan szinten van, mint egy szlovák anyanyelvű gyermek esetében. S ha ez így van, akkor szövegértése sem lehet ugyanolyan szinten, mint szlovák kortársaié. Ami még kiemelendő, hogy az identitás kialakítását semmilyen oktatási intézményben nem lehet

úgymond „megúsni”. Ily módon a nem anyanyelvi iskola egy más kultúrával alakít ki identitást, nem olyat, amely a gyermek szűkebb környezetével, anyanyelvével megegyezne. Az útmutatót azt próbálja megértetni, hogy az iskolába lépő gyermek számára a hozzáadó kétnyelvűség léte a legelőnyösebb. Ezt argumentálja, ezt járja körül, miközben a kétnyelvűség fogalmát is tisztázza.

■ **Mit tudunk meg az iskolaválasztást befolyásoló tényezőkről?**

■ Megtudjuk, hogy miért problémás a gyermek számára, ha nem anyanyelvi iskolát választanak neki. Továbbá: mit jelent az, hogy kétnyelvű valaki; milyen kétnyelvűség típusok vannak; hogyan a legelőnyösebb a kétnyelvűséget kialakítani – és sok minden mást is. Mindenkinek ajánlom, hogy olvassa el füzetünket.

■ **Milyen információkat nyújt az útikalauz a kétnyelvűség helyzetéről, a kétnyelvű környezetről?**

■ Bemutatja, hogy a kétnyelvűség megkerülhetetlen egy kisebbségi számára, s a választás során az dől el, hogy a gyermek milyen mértékben veszti el anyanyelvét, illetve hozzáadó nyelvi környezetben – ez a magyar tannyelvű oktatás – milyen előnyöket szerez az egynyelvűekkel szemben.

■ **Mikor kerül forgalomba az útikalauz, és hogyan lehet hozzájutni?**

■ Az útikalauz előreláthatólag szeptember-októberben jelenik meg. Első körben a magyar tannyelvű óvodák és iskolák pedagógusai kapják meg, illetve több internetes oldalra is felkerül (többek között a Katedra honlapjára is), ahol interaktív módon lesz lehetőség a kérdés minden aspektusáról beszélgetést folytatni. A füzet egy dosszié része lesz, amely további szakmai anyagokat is tartalmaz azok számára, akik részletesebben szeretnék megismerni a kisebbségi kétnyelvűséggel foglalkozó kutatási eredményeket. Azt is szeretnénk elérni, hogy a pedagógusok a diákokkal is beszéljenek erről a problémáról. Ezért a dosszié óravázlatokat is fog tartalmazni, melyek segítségével akár nyelvtanórán, akár etikán vagy osztályfőnöki órán az alap- és középiskolás diákok számára is átadhatóak a kétnyelvűséget érintő legfontosabb ismeretek.

■ **Köszönöm a beszélgetést!**

Részlet a Tannyelv választási Útikalauzból

■ **Milyen ismeretekre van szüksége a világról egy kisebbségi magyarnak?**

■ A lehető legfrissebbekre, a lehető legjobbakra.

■ **Milyen nyelvismeretre van szüksége egy kisebbségi magyarnak?**

■ Minél jobb anyanyelvtudásra és minél jobb szlovák nyelvismeretre, és természetesen idegen nyelvek ismeretére is.

■ **Hol lehet ezt a hármat EGYSZERRE megszerezni?**

■ Csak a magyar tannyelvű iskolában.

■ **Miért csak a magyar tannyelvű iskolában?**

■ Mert a tudást anyanyelven a leghatékonyabban megszerezni. Mert kétnyelvű környezetben kétnyelvűnek érdemes lenni, és a magyar tannyelvű iskola kétnyelvűvé tesz, míg a szlovák tannyelvű iskola egynyelvűvé tesz. Természetesen az egyéb idegen nyelveket ugyanúgy tanulja a gyermek, mint a szlovák iskolában.

■ **Miért tesz egynyelvűvé a szlovák iskola?**

■ Minden oktatásnak a tudás átadásán kívül van nyelvi célja is. Van, amikor ezt kimondjuk, leírjuk (pl. jogszabályokban), van, amikor nem, de mindenképpen meghatározza az oktatás milyenségét. A szlovák iskolák nyelvi célja a szlovák nyelv megtanítása, más szavakkal, az egynyelvűsítés. A magyar iskolák nyelvi célja a magyar és a szlovák nyelv megtanulása.

■ **Nem elég, ha a gyermekem 6 éves koráig otthon megtanul magyarul?**

■ Minden nyelv változataiban létezik. A világról való tudást tapasztalatok és a nyelv segítségével szerezzük meg. Az iskolába lépő gyermek nyelve az iskolában hatalmas változáson, fejlődésen megy át. Ha ez az anyanyelven történik, a fejlődés természetes folyamat. Ha ez nem az anyanyelven törté-

Pék Éva

Gondolatok az anyanyelven történő oktatásról

nik, a fejlődés lassúbb ütemű és kevésbé eredményes lehet. A szlovák iskolában a gyermek magyar nyelve alig-alig fejlődik tovább.

■ De hogyan tanulja meg az államnyelvet?

■ A magyar iskolákban nagy óraszámú, és egyre jobb módszerekkel oktatják a szlovák nyelvet.

A szlovák nyelv szerkezetét a magyar nyelv szerkezetének segítségével magyarázzák el. A szlovák órákon a gyerekek tudását nem a szlovák anyanyelvű gyerekekhez mérik, hanem a magyar anyanyelvű gyerekekhez. Így a gyerekek nem kerülnek hátrányos helyzetbe, hisz mindannyian magyar és nem szlovák anyanyelvűek. Ráadásul a szlovák nyelvet a nekik megfelelő ütemben, fokozatosan sajátítják el.

■ És így kétnyelvűek lesznek?

■ Igen, mert két nyelvet fognak birtokolni és használni a mindennapjaikban. Ráadásul megtanulják értékelni saját, magyar nyelvű kultúrájukat. Belenőnek saját kultúrájukba, az számukra nem válik idegenné.

■ Miért érdemes kétnyelvűnek lenni?

■ A kétnyelvű gyerek és majd az ő gyerekei a magyar rokonnal magyarul, a szlovák rokonnal szlovákul tudnak beszélgetni. Az egynyelvűek nem. A kétnyelvűek két (sőt több) országban tudnak dolgozni. Az egynyelvűek nem. A kétnyelvűek két kultúrában és két országban érzik otthon magukat. Az egynyelvűek nem.

„Jól vigyázz, mert anyád nyelvét bízták rád a századok, s azt meg kell védened.” De vajon hogyan kell erre vigyázni? Ez a kérdés sokszor elhangzik fórumokon, az újságokban, a családokban. A válasz pedig olyan egyértelmű: a magyar gyereket magyar iskolába kell íratni.

Ezek után nézzünk körül, tekintsük át a kimutatásokat, statisztikákat, melyek ugyan csak számok, mégis a valóságot, a jelenlegi helyzetet mutatják, tükrözik – a magyar iskolába járó gyermekek számának lassú, de állandó csökkenését.

Az ember, aki történetesen a jelen esetben pedagógus is – és magyar nyelvet és irodalmat tanít –, szomorúan és néha tehetetlenül veszi tudomásul a tényeket. Igen, tudomásul veszem, tényekkel nem vitatkozom, de azonnal felmerül bennem a kérdés – mit lehetne ez ellen tenni, hogyan lehetne ezt a folyamatot megállítani – mert meg kellene állítani, mindenképpen, mindenáron!

A mai világ teljesítménycentrikus, sokan nem tudják, hol a határ. Történetesen egy magyar szülő abban látja gyermeke boldogulásának a zálogát, ha más nyelvű, a mi esetünkben szlovák nyelvű iskolába íratja a gyermekét abból a megfontolásból, hogy ott majd jobban elsajátítja az állam nyelvét. Pedig téved, nagyon téved, mert az nem nyelvi iskola, ott nem a szlovák nyelvet oktatják, hanem szlovák nyelven oktatják a tantárgyakat. S ha a gyermek nem ismeri az oktatás nyelvét, akkor vajon hogyan sajátítja el az előírt, központilag megkövetelt tananyagot?

Mi a teendő? Össze kell fogni minden szlovákiai magyarnak, s tenni is valamit azért, hogy a jelenlegi helyzet megváltozzon. Nagyon sok múlik a szülőkön, az óvodán, az iskolán, milyen színvonalon oktat és nevel. S ide sorolnám még a Csemadokot is, mert az iskola mellett, vele szorosan együttműködve sokat tehet azért, hogy a jelenlegi helyzet megváltozzon. Minden alkalmat, minden lehetőséget meg kell ragadni, hogy összehozzuk a magyar szülőket és a gyermekeket, s a sokat emlegetett, de szerintem mégsem elcsépelett, „magyarságtudatunkat” naponta erősíteni, hogy ha eljön a beíratás ideje, egy magyar családban a világ legtermészetesebb dolga legyen, hogy az édesanya megfogja a gyermeke kezét, és elviszi beíratni a magyar iskolába.

De ezek után minden magyar pedagógus tudatosítsa, hogy a rábízott kis emberpalántát végtelen türelemmel, szeretettel és alázattal, s kellő szakmai hozzáértéssel, tudással tanítsa, nevelje naponta, óráról órára.

Tudom, hogy pedagógusnak lenni nem könnyű feladat, az nem szakma, hanem hivatás, csupa nagybetűvel, s talán semmilyen más pályához nem hasonlítható. A tanító munkája nem fejeződik be az utolsó tanítási óra utáni csöngetéssel. Folytatódik délután és este is, mert a pedagógus hazaviszi magával a javítandó füzeteket, dolgozatokat, és vele együtt egy kicsit a diákjait is. Otthon újragondolja az elmúlt napot, mit tett jól, hol tévedett. Előkészül a másnapi órára, átgondolja, megtervezi, mérlegel, fontolgat, hogyan is lenne, lehetne jobb, eredményesebb a tanítandó anyag átadása. Szakkönyveket, segédkönyveket tanulmányoz, segédeszközöket készít. Készül a másnapra.

Mert óriási felelősség a tanítás. Rajtunk, pedagógusokon rengeteg múlik, hogyan formáljuk, alakítjuk a gyermekek világlátását, öntudatát, érdeklődését, személyiségét. Nagyon sok szakirodalmat írtak az oktatás módszeréről, de minden pedagógusnak ki kell alakítania a saját módszerét, mert minden gyerek más-más egyéniség, minden gyermekhez másképp kell szólni, másképp kell közeledni. Minden gyermek más-más környezetből érkezett, először meg kell őt ismerni, hogy aztán tanítani tudjuk őt. De legfőképp és mindenekelőtt nagyon kell őket szeretni. Ha egy pedagógus bemegy az osztályba, és becsukja maga mögött az ajtót, az olyan, mintha egy szigeten lenne a gyerekekkel. Úgy irányítsa, vezesse az órát, úgy oktasson, hogy a gyermek felejtse el a külvilágot, s azt érezze, a boldogság szigetén van. Aztán megkezdődik a „közös munka”, s ha kicsengetnek, és a gyermek nem mozdul, az azt jelenti, hogy jól érezte magát. Ha ez a csoda óránként, naponként megismétlődik, szeretni fogja az iskolát, a magyar iskolát, s ha az órákon ilyen légkört tudunk teremteni, az oktatás is sokkal eredményesebb, hatékonyabb lesz. Amit a gyermek az órán hall, tapasztal, azt megérti, mert az édes anyanyelvén szólnak hozzá, magyarul. A személyisége az évek során ily módon állandóan alakul, fejlődik, változik.